

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 1 sierpnia 2022 r.

BADK.DPK.133.109.2022

P10-52/22	Data wpływu petycji 30 czerwca 2022 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 1 sierpnia 2022 r.

KODEKS KARNY

TEMAT

- **DOSTOSOWANIE art. 286 REGULUJĄCEGO CZYN OSZUSTWA DO TREŚCI KODEKSU WYKROCZEŃ REGULUJĄCEGO CZYN KRADZIEŻY DO WARTOŚCI 500 ZŁ,**
- **DODANIE art. 294a – UREGULOWANIE MATERII PRZESTĘPSTW DOTYCZĄCYCH MIENIA WIELKIEJ WARTOŚCI.**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmiany ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny poprzez dodanie art. 286 § 1a, w celu dostosowania przepisu regulującego czyn oszustwa do treści Kodeksu wykroczeń regulującego czyn kradzieży do wartości 500 zł oraz dodanie art. 294a, który ma regulować materię przestępstw w stosunku do mienia wielkiej wartości.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor postuluje zmiany w Kodeksie karnym poprzez dodanie do ustawy art. 286 § 1a, w celu dostosowania przepisu regulującego czyn oszustwa do treści Kodeksu wykroczeń regulującego czyn kradzieży do wartości 500 zł, o treści: „Kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, której wartość nie przekracza 500 złotych, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”.

Ponadto autor petycji wnosi o dodanie art. 294a, który ma regulować materię przestępstw w stosunku do mienia wielkiej wartości, o następującej treści:

„§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1 lub 2, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, lub 291 § 1, w stosunku do mienia wielkiej wartości, określonego w art. 115 § 6 kk podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do lat 25.

§ 2. Tej samej karze podlega sprawca, który dopuszcza się przestępstwa wymienionego w § 1 w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury”.

Autor petycji wskazał, że obecnie w polskim prawie kradzież do 500 zł traktowana jest jako wykroczenie ścigane z Kodeksu wykroczeń, natomiast oszustwo na podobną kwotę jest ścigane na podstawie Kodeksu karnego. Jako przykład autor petycji przywołał sytuację, gdy sprawca podjeżdża na stację paliw i tankuje paliwo do kwoty 500 zł i ucieka ze stacji paliw - za ten czyn jest ścigany z Kodeksu wykroczeń. Jeżeli zaś ten sam sprawca zatankuje paliwo do kwoty 500 zł i nie ucieknie, ale zgłosi się do kasy i powie, że nie zapłaci bo nie ma z czego albo poda inną przyczynę - jest ścigany z art. 286 K.k. i grozi mu do 8 lat więzienia. W ocenie autora petycji wnioskowana zmiana prawa spowoduje, że w sądach zmniejszy się ilość spraw ściganych z art. 286 K.k. do kwoty 500 zł.

Jednocześnie proponowane w petycji zmiany, dotyczące przestępstw w stosunku do mienia wielkiej wartości, w ocenie wnoszącej petycję, spowodują, że oszustwa na gigantyczne kwoty, kradzieże na te kwoty, będą karane surowo i właściwą proporcją a nie jak dotychczas.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138), dalej „K.k.”, w **art. 286** stanowi, że kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 (§ 1). Tej samej karze podlega, kto żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy (§ 2). W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (§ 3). Jeżeli czyn określony w § 1-3 popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego (§ 4).

Ustawa w art. **115 § 6** określa, że mieniem wielkiej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 złotych.

Natomiast **art. 294 § 1** stanowi, że kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 2 lub 5, art. 278a § 1, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Tej samej karze podlega sprawca, który dopuszcza się przestępstwa wymienionego w § 1 w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury (§ 2).

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2021 r. poz. 2008 ze zm.), dalej „K.w.”, w **art. 119** stanowi, że kto kradnie lub przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, jeżeli jej wartość nie przekracza 500 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny (§ 1). Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne (§ 2). Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 dopuścił się go na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego (§ 3). W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1, można orzec obowiązek zapłaty równowartości ukradzionego lub przywłaszczonego mienia, jeżeli szkoda nie została naprawiona (§ 4).

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Artykuł 286 określa odpowiedzialność za oszustwo, którym według tego przepisu jest motywowane celem korzyści majątkowej doprowadzenie innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez wprowadzenie jej w błąd albo wyzyskanie błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsięwziętej czynności. Istota tego przestępstwa polega więc na posłużeniu się fałszem jako czynnikiem sprawczym, który ma doprowadzić pokrzywdzonego do podjęcia niekorzystnej decyzji majątkowej (odróżnia to oszustwo od zaboru i innych przestępstw przeciwko mieniu; bliżej zob. T. Oczkowski, Oszustwo jako przestępstwo majątkowe i gospodarcze, Kraków 2004, s. 9 i n.). (...) Wprowadzenie w błąd (zwane oszustwem „czynnym”) polega na tym, iż sprawca własnymi podstępными zabiegami doprowadza pokrzywdzonego do mylnego wyobrażenia o określonym stanie rzeczy (np. co do wartości przedmiotu, cech sprzedawanego lub nabywanego towaru, możliwości uzyskania korzyści z zawartej transakcji itp.), natomiast ”wyzyskanie błędu” - to celowe skorzystanie z mylnego wyobrażenia o wartości rzeczy, skutkach transakcji itp., w jakim znajduje się pokrzywdzony. (...) Formą wykonawczą oszustwa jest również wyzyskanie niezdolności pokrzywdzonego do należytego pojmowania przedsięwziętej czynności. Niezdolność ta może mieć charakter stały (np. osoba chora psychicznie, małe dziecko, pozbawiona rozeznania osoba w wieku starczym) albo przemijający (np. zaburzenia wynikające z przejściowej choroby czy innego zakłócenia czynności psychicznych)¹.

Zbliżone w swojej treści do oszustwa jest szalbierstwo, które polega na wyłudzeniu płatnego świadczenia bez zamiaru uiszczenia za nie należności. Podlega ono penalizacji na podstawie kodeksu wykroczeń, przy czym art. 121 k.w. obejmuje karalnością wyłudzenie pożywienia lub napoju w zakładzie żywienia zbiorowego, przejazdu publicznym lub prywatnym środkiem transportowym (w wypadku gdy pokrzywdzony dysponuje taryfowymi karami pieniężnymi - po raz trzeci), wstępu na imprezę artystyczną, rozrywkową lub sportową, działania automatów i tym podobnych świadczeń.

Orzecznictwo SN uznało, że wyłudzenie mieszkania w hotelu bez zamiaru uiszczenia zapłaty oraz uchylanie się od zapłaty wynagrodzenia za zamówione dzieło nie stanowi wykroczenia, gdyż nie mieści się w kategoriach zachowań wskazanych w art. 121 k.w., może natomiast być uznane za występki oszustwa (zob. uchwałę SN z dnia 23 listopada 1972 r., VI KZP 49/72, OSNKW 1973, nr 2, poz. 27). (...) Typ uprzywilejowany oszustwa

¹ Marek Andrzej, Kodeks karny. Komentarz, wyd. V, LEX 2010.

zachodzi w wypadku mniejszej wagi (art. 286 § 3), przy czym za taką kwalifikacją może przemawiać przede wszystkim niewielka szkoda wyrządzona pokrzywdzonemu oraz sytuacja, gdy sprawca nie wprowadził pokrzywdzonego w błąd, lecz wykorzystał istniejący po stronie pokrzywdzonego błąd, odnosząc przy tym niewielką korzyść, albo nie odnosząc jej wcale. Natomiast zastrzeżenie karalności następuje w wypadku, gdy przedmiotem oszustwa jest mienie znacznej wartości lub dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury (zob. art. 294)².

Odnosząc się do propozycji petycji dodania art. 294a K.k., regulującego materię przestępstw w stosunku do mienia wielkiej wartości, wskazać należy, że Kodeks karny nie używa obecnie poza art. 115 pojęcia mienia wielkiej wartości. Niemniej, zgodnie z art. 115 § 7 K.k., pojęcie zdefiniowane w komentowanym przepisie może być pomocne przy interpretacji pojęcia szkody w wielkich rozmiarach, użytego w art. 296 § 3 K.k. Podobnie jak w odniesieniu do mienia znacznej wartości, określenie mienia wielkiej wartości odbywało się pierwotnie w stosunku do najniższego miesięcznego wynagrodzenia. Od dnia wejścia w życie ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę do dnia wejścia w życie nowelizacji z 5.11.2009 r. kwota ta była stała i wynosiła 760 000 zł. Od 8.06.2010 r. mieniem wielkiej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekraczała 1 000 000 zł. W doktrynie i orzecznictwie znany jest pogląd, że pojęcie mienia wielkiej wartości jest pomocne przy interpretacji znamienia mienia w wielkich rozmiarach użytego m.in. w art. 163–165 K.k. (Buchała [w:] Buchała, Zoll, s. 331). Dominujący jest jednak pogląd, że pojęcie mienia w wielkich rozmiarach użyte w art. 163–165 K.k. należy odnosić nie do wartości, ale do przestrzennych gabarytów mienia (wyroki SN: z 27.01.1972 r., IV KR 312/71; z 31.01.1973 r., I KR 404/72; z 8.10.1985 r., III KR 348/85; Górniok, *Glosa*, s. 146; Stefański, *Pojęcie*, s. 129 i n.). Należy podzielić ten ostatni pogląd³.

Artykuł 294 określa zbiorczo znamiona kwalifikujące dla różnych typów przestępstw zamieszczonych w rozdziale XXXV, tj. opisanych w: art. 278 § 1, 2 lub 5, art. 278a § 1, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub art. 291 § 1. W konsekwencji zasadnie wskazuje się w orzecznictwie, że „w art. 294 § 1 i 2 k.k. jednoznacznie wskazano zamknięty krąg występków, dla których stanowi on postać kwalifikowaną. Przyjęcie, że poza wskazanymi w art. 294 § 1 k.k. występkami może on jeszcze kwalifikować inne przestępstwa, wprost prowadzi do naruszenia fundamentalnej

² Marek Andrzej, Kodeks karny. Komentarz, wyd. V, LEX 2010.

³ Mozgawa Marek (red.), Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2022.

zasady prawa karnego *nullum crimen sine lege*” (wyrok SN z 29.06.2006 r., V KK 391/05, OSNwSK 2006/1, poz. 1289). Zasadnie w powyższym kontekście podnosi się, że „przepis art. 294 § 1 k.k., wśród zamkniętego katalogu występów kwalifikowanych także z tego przepisu z uwagi na mienie znacznej wartości, nie wymienia art. 282 k.k.” (wyrok SA w Katowicach z 23.04.2009 r., II AKa 57/09, LEX nr 563083). (...) W art. 294 § 1 został określony typ kwalifikowany, w którym okolicznością powodującą surowszą odpowiedzialność jest dopuszczenie się jednego z wymienionych w nim przestępstw w stosunku do mienia znacznej wartości. Pierwotnie ustawodawca, pragnąc uniknąć trudności związanych z wyznaczeniem pieniężnego równoważnika mienia znacznej wartości oraz mając na względzie potrzebę dostosowania tego określenia do aktualnej wartości pieniądza, zrezygnował z bezwzględnego określenia kwotowego, przyjmując relatywną metodę wyznaczania dolnej granicy, po przekroczeniu której przedmiot czynności wykonawczej jest traktowany jak mienie znacznej wartości⁴.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 października 2020 r. w sprawie VCSK 69/19 orzekł, że Sąd cywilny jest wprawdzie związany ustaleniem co do tego, iż skazany dopuścił się określonego czynu wyczerpującego znamiona oszustwa (art. 286 K.k.), ewentualnie oszustwa kwalifikowanego (art. 286 w związku z art. 294 § 1 K.k.), co - w przypadku oszustwa „szkodowego” - wskazywać będzie na wyrządzenie poszkodowanemu przestępstwem szkody, jednakże związane to sięga tylko granic niezbędnych dla respektowania wyroku karnego, a więc obejmuje ustalenie, że w ogóle miało miejsce określone zadysponowanie mieniem wyczerpujące znamię niekorzystnego nim rozporządzenia i - ewentualnie - że dotyczyło ono mienia o znacznej wartości określonej w art. 115 § 5 K.k., natomiast nie obejmuje ustalenia dotyczącego określonej wartości mienia, w zakresie wykraczającym poza znamię mienia znacznej wartości. Wprawdzie niekiedy wskazuje się, że sąd karny zobowiązany jest do precyzyjnego ustalenia, na czym polegało niekorzystne rozporządzenie mieniem, tj. ustalenia, czy miało ono postać pogorszenia sytuacji majątkowej pokrzywdzonego niepowiązanego z powstaniem szkody majątkowej, czy też polegało na wyrządzeniu takiej szkody w wyniku rozporządzenia mieniem, jednakże nie decyduje to o wyczerpaniu znamion przestępstwa, lecz determinuje możliwość orzeczenia obowiązku naprawienia szkody oraz może mieć znaczenie dla oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu, a tym samym dla wymiaru kary (por. art. 53 § 1 w związku z art. 115 § 2 K.k.). Zależność ta nie jest jednak wystarczająco silna, by uzasadniać

⁴ Wróbel Włodzimierz (red.), Zoll Andrzej (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363 k.k., wyd. V, WKP 2022.

związanie sądu cywilnego tą częścią ustaleń. Nie można bowiem zapominać, że związanie uzasadniają m.in. obowiązujące w postępowaniu karnym, podwyższone rygory dowodowe (por. art. 5 k.p.k.), natomiast stosowanie przez sąd karny dyrektywy wymiaru kary w postaci stopnia społecznej szkodliwości czynu ma charakter ocenny. Dlatego nawet jeżeli rozmiar szkody wpłynął na orzeczoną względem pozwanego karę, charakter tej zależności nie pozwala uznać rozmiaru szkody ustalonego przez sąd karny za wiążący dla sądu cywilnego⁵.

INFORMACJE DODATKOWE:

Do Senatu 23 czerwca 2022 r. została złożona petycja (**P10-46/22**), dotycząca uregulowania w ustawie z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń czynu oszustwa do wysokości 500 zł, na wzór regulacji wykroczenia kradzieży do wysokości 500 zł. Autor petycji wskazał, że obecnie sprawca, który kradnie np. telefon o wartości 500 zł podlega karze na podstawie Kodeksu wykroczeń. Jeśli zaś sprawca ten sam telefon uzyska poprzez nierozsądne rozporządzenie mieniem do kwoty 500 zł jest ścigany na podstawie art. 286 Kodeksu karnego i grozi mu do 8 lat więzienia. W ocenie autora petycji oszustwo do wysokości 500 zł powinno być ścigane na podstawie ustawy Kodeks wykroczeń, bo sądy dowolnie interpretują przypadek mniejszej wagi i kwestię szkodliwości.

Petycja 19 lipca 2022 r. została skierowana do rozpatrzenia przez Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji⁶.

OPRACOWAŁA

Joanna Maria Leśniarek

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

⁵ <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/v%20csk%2069-19-1.docx.html>

⁶ <https://www.senat.gov.pl/prace/petycje/wykaz-tematow-petycji/petycja.695.html>